

ACC. N:R. M. 7067:1-40.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönsson
Härad: Luggude Adress: Skarvborg
Socken: Väsby Berättat av: Den samme
Uppteckningsår: 1940 Född år 1861 i Väsby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ljälvsbiografi.
(fortsättn. fr. M. 6975.)

Fortsättn. M. 7106.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: *Skåne*

Härad: *Luggude*

Socken: *Wäsby*

Uppteckningsår: *1940*

ACC. N:R *M 7067 : 1*

Upptecknat av: *Emil Jönsson*

Adress: *Hornsberg*

Berättat av: *J.S. Biografi*

Född år *1861 i Wäsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(Forts.) Tög ut över bordet och måste lärarinnan
skyndsamt rädda boklaven undan vätan. Men
Linderot blev ej stukken av getingen. Vidare gingo
vi rida på deras gamla snälle hästar till vattning
i bäcken. Vi skulle ju först i skolan lära att läsa
innan till och sen utan till i Katekes och bible-
ska historien. Men som jag redan kunde läsa in-
nan till så läste jag utan till i dessa böcker och ef-
ter några veckor, sade lärarinnan (hon hette Emilia
Jönsson) jag bryr mig inte om att förhåra dig, ty du
kan vartens ord utan till, både i Katekes och biblisk
historia. Jag fick då tillåtelse att medtaga i skolan
vilka böcker jag önskade själv läsa. Jag läste Natur-
lära, geografi, historier och förökade mig i räkning

Skolor och
skolförhållan-
den.

ACC. N:R

M 7067: 2.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—•—

och skrivning och blev för första terminen utexaminerad och hänvisad till "storskolan" (folkskolan). I den tiden gick det så till, att den som inte lärt att läsa inman till och skriva något, så fick han hålla på att gå i småskolan till dess presten, som skulle närvara vid examen, förklarade honom duglig (competent) att överflyttas till folkskolan. Men nu beror det bara på om åldern är inne. De göra, desto flera lagändringar, som skett i min tid, desto mera opraktiskt och olidligt, ja i vissa fall uselt, har det blivit. Jag måste därför ge luft åt min förtroelse över outidens galenskap med dessa skolor i alla hörn och sådana lagar som gjort dessa skollärare till en verklig

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

3.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—s—

landsplåga, med sitt tyranni över folket. Små-
skolorna äro ju bra, fastän det var trevligare
för barnen med ambulerande. Men övriga skol-
lor ar vad slag som helst skulle tillgå på följande
sätt: En skylt på väggen, "Här hålles skola".
Den som ville betala läraren kunde gå i skolan
och ungdomen som tjénar så bra pengar i tim-
men (det blir väl snart i minuter) kunde själf skaf-
fa sig kunskaper. Då hör jag svaras: "Ingen ville
gå i skolan naturligtvis, som ej vare tvungen".
Nå väl, den som ville vara okunnig, så finge
han lov och ingen skulle vara tvungen att gå mer
än i småskolan. Men när de nu lart läsa och skr-
iva i småskolan, så önskade de nog läsa åt-

ACC. N:R.

M. 7067:4.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

minstone tidningar och de som ville lära något, så lärde de sig nog. Endast ett exempel må anföras: En pojke som vi kallade för "Målarpägen" hade gått endast några veckor i småskola. Hans far var en supare och lät pojken följa med sig och måla och gick sen inte i någon skola. Men när pojken blev 13 år så tyckte han det var förtretligt att vara okunnig och kom själv och ville gå i vår skola. Det fick han och om ett par terminer, begärde han bli konfirmerad och blev en duglig medborgare. Då, när han begav sig i skolan var han så duglig målare, att han godt kunnat betala sin lärdom, men han hörde till den skolan i alla fall. I en svaras: Ingen ville vara skollärare, om de skulle själv hyra

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

skolrum och sätta skylt på väggen, liksom en
läkare eller handverkare. Nu ha alla skollärarne
nästan utan undantag, skolläraretjensten som en
säker lön och därför blir den en bisyssla, som kan
skötas vid sidan om allt annat som t. ex. agentur,
handel, tidnings-skrivari, t. o. m. redaktörer.

Jag vet att flera skollärare hela terminen ej gjort
annat än låt barnen rå sig själva till dess dagen var
bestämd för examen. Då en vecka innan inövades
det stycket i katekeson läser du och det läser du, i tur
och ordning. Den raden läser du och den läser du,
sen jag begynner der och der. Skulle prästen eller
skolrådet, antingen fråga eller begynna i annan
ordning så har läraren blivit avbruten i examen

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

och behöver ej fortsätta. Man tror kanske det skul-
le fattas de som ville leibringa folk kunskaper.
Ingen duger till något yrke endast genom folks-
skolan, utan var och en måste gå igenom praktiken.
Nu påfinnes Överstyrelsen så många läro-ämnen
att barnen ska kunna ha sådana kunskaper,
som rentav endast äro skadliga. T. ex. att lära skri-
va på värlar, gvittra postverlar och dylikt, som gör,
att onyndiga personer blir verkliga gangster-bovar
vid 17 a 18 år, mördare och tjuvar. De böra gå vilkor-
lig dom, ty de äro ju onyndiga, heter det. Tror nå-
gon att folket var sämre i forna tider, då prak-
tiken var läromästare. Nej, tvärtom, nu går hela ung-
domstiden åt till skolor, fortsättnings skolor, och

ACC. N:R.

M 7067: 7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

krigs-skolor. Sen är folket olustigt för produktivt
arbete och även dertill odugliga. Därföre bort med
folkskolorna i hela landet. Aldrig få dessa herras skol-
lärare stora nog, löner, kort nog arbetstid, nog litet
barnantal att undervisa, aldrig nog särskilda löner
för än ett, än ett annat. Dessa millioner som vä-
kas i byggnader landet runt, kunde folket slippa
betungas med i flera generationer, som nu sker och
det besynnerliga i hela saken är, att folket ut-
går från dessa skolor med mycket mindre kun-
skaper än vad i de förra tider inhemtade. Det
synes som om folkskolan i våra dagar (1940) knappt
förmår uppehålla de kunskaper som bileringsats
genom småskolan. Förra tider hade vi också

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

undervisande läroböcker. Nu ska läraren omtala
allting och visa på svarta tavlan. Den som inte
kommer ihåg eller glömmur det, kan inte inhämta
genom böckerna, det han annars hemma kunnat.
Lärareföreningen ger ut nya böcker ständigt, men säm- Läroböcker
re och sämre. Man kan ju jämföra med sådana som
Berlins naturlära, Pilstrands, Leigleers, Nyströms,
räkneböcker, Wienners algebra, Hartmans geografi, och
Siljeströms geometri or. fl. Vidare ska ju lärarne
handla med skolmaterialier av alla sorter, pennor
papper, blyerts, gummi, ritböcker och lära att ju hasti-
gare de kunna förstöra desto mer förtjenar läraren.
Såsom exempel på slöjdskolans nytta eller oduglighet,
kan anföras att en 14 års pojke, visade mig lädor att

ACC. N:R.

7067:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

placera blomkruken i, som han gjort i skolan. Jag
spikade brädlappar, vinkel och skert, sådana som jag kun-
de göra när jag var 8 år utan lärare. Jag frågade vad lära-
ren började tala om, när de togo fatt på ett trästycke.
Nej, ingenting hade de hört. Sådana bli förklarade com-
petenta för lärare i slöjdskolan. Den annan skola kom
om barnen hem från folkskolan om middagen, ty om ef-
termiddagen skulle de ha fått för att 10 års pojkarne skul-
la förfärdiga var ett svärd av en smal trästicka med en
tvärpinne nära den ena ändan, som föreställde handtag.
En strid skulle dagen efter utföras i skolan. Läraren
skulle vara anförare för den ena härskaran, berätta
de de. En annan lag skulle skolbarnen rulla bera
och göra kulor. Är det inte mycket lärooms-rika skolor nu 1940?

Skriv endast på denna sida!

Emellertid drogo vi omkring på några ställen
med småskolan, med skiftande upplevelser på
varje nytt ställe. Just vid den tiden begynte bliva
lag att alla skulle betala till skolorna även om de
inte hade några barn. Jag förbigår de flesta ställens
småskola, men vill ändå berätta hur jag och en till
närste gå igenom Thuls Anders skog, genom Nils Jöns
Eriks skog, genom Nils Jöns skog, genom Bengt Lars
skog, genom Lars Anders skog, genom Fredenbergs skog,
och komme så fram till ett ställe som hette Lars Lars-
sons på "Tornarna", där småskolan skulle vara i 2
veckor. Alla dessa nämnda skogar, voro huvudsakli-
gen ek-skogar och jag minns huru lärarinnan bad
oss att skaffa henne ek-ollon, varav det året var
ovanligt många. Hon skulle blanda dem i kaffe.
På det stället satte sig en av drängarne på min
nya skiffertavla, så att den gick sönder, men det

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

~~Uppteckning~~ var bara en bagatell, ty jag fick en annan i stället, men så en dag fick jag huvudvärk. Lärarinnan bara tog med handen på min panna och sade, i det hon tog min hand: Kom du får lägga dig. Därefter ledde hon mig ut i ett annat rum, där det stod en bäddad säng, kanske hennes egen, sovplats. Där lade hon mig till skolan var slut för dagen. Då kom hon och tog mig i handen och ledde mig på genstigen igenom alla dessa förut nämnda stogarne och kom hem. Men jag blev sjuk i tre veckor och blev derav så svag, när jag efter dessa tre veckor kom upp igen att jag knappt kunde gå för mig själv, och kunde

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ej gå på gårds-trappan, tre trappsteg utan hjälp, ty jag kunde ej lyfta upp benen. Man befarade att jag dog och lärarinnan kom och skulle se om orig, ty jag var hennes kunnigaste lärjunge och ville hon ej mista den. Efter ytterligare tre veckor, blev jag frisk, och ingen i skolan hade hunnit förlä orig i kunskaper.

De som lärt skriva bokstäverna på griffeltavla skulle så lära sig att skriva med penn och bläck på en slags tunt segt halmpaper, något gulaktigt, som kallades två styvers paper, därför att det kostade jämt en $\frac{1}{2}$ skilling = två styver ark. Av sådant paper gjordes i hemmet, skrivböcker av fyrvikta ark, eller gjorde lärarinnan sådana, om någon bad henne derom. För det mesta skulle hon liniera åt

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

dem som inte vore händiga dertill. Jag minns ännu
hur min tjockhuvad onkel, aldrig kunde komma
i håg, annat än: "vill Emmeli regera te om." Ja, kom
hit med din bok så ska jag "regera", men du ska sä-
ja linjera. När så vi skulle ha examen, skulle
vi köpa vars ett (var sitt) ark skillingpapper, vac-
kert, tjockare, vitt papper, större ark än trästyver.
Endast de skrivkunniga, som skrivit på papper för-
ut, skulle nu, dagen före Examen, skriva "provskrift".
Det var ett förfärligt moga och ömtåligt göromål, så
jag tyckte jag skrev bättre de andra dagarna, än
då jag skulle skriva provskriften, ty skräcken för
prästens och de andres föräldrars kritik och jämn-
förelser gjorde att jag rent av dansade på handen.

ACC. N:R

M. 7067:14.

14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Läsk-papper såg jag aldrig då, men i den tiden skulle vi ha "sänne hus", en liten lerflaska med hål på o-
vansidan, full med torr sand, som genom skakning
ströddes på skriften, medan bläcket var vått, varigen-
nom detta torkade. De som ej hade sand-hus, kun-
de hålla arket på sned emot golvet och ta med gwickt
handstrykning, sand på papperet, varefter knäpftek
med fingrarna på den skriften motsatta sidan av pape-
ret. Vi fingo var en liten, smal papperkromsa till för-
skrift, med en mening tryckt skrift, en eller två
rader derpå. Jag fick en der det stod: Måste, är en bitter
ört. Detta skulle skrivas på provskriften, så mån-
ga gånger der bleve plats. Jag gjorde så, och lärarinn-
an tyckte att jag skrivit bra, men hon förklarade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7067. 15.

15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

att provskriften ändå måste skrivas om. d. 27. 8. en
ny sådan, emedan, när jag slutat meningen och satt
punkt, så skrev jag "Måste", ty den linierade raden
blev ej full, och så var der inte plats till mer. Det
var min första provskrift, jag blev mätta ledsen och
måste köpa ett nytt ark. Lärarinnan hade anskaffat
många. Jag skrev om igen, men den förste provskrif-
ten var vackrare skriven, men bara för det "Måste",
till slut, så dugde den ej. Det var väl bokstavs skriv-
ningen och inte själva meningen som skulle bedöms-
mas? Under hela min småskoletid, besökte vi, med
vår skola, då jag var med, tolv olika ställen, men de
hörde ej alla till Wäsby by. Ett ställe hörde till
Gässarp (Krolostrorp) och ett till Flöminge by (Föns Låls)

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Av de ställen der vi höll skola, var det endast tre sty-
cken gårdar, av den "urgamla" sorten, med fyra kringbygg-
da längor och brunnen midt i gården. Dessa tre gårdar
voro: Bengt Larssons N:11 Väsky, Krokstorp i Gössarp, och
Jöns Pålssons i Flöringe. Till Bengt Larssons var särskilt
bra för oss att leka "gömme", ty alla längorna (husen) voro
svinglade i hop vid vinklarna, så att vi kunde springa
i takstolen rundt i hela gården. Den som var "sta", kun-
de aldrig söka opp oss, utan passa på, då vi kommo
själva fram och först spotta för oss, innan vi nådde
målet, som bestämts. Der i gården var ju det stora fyr-
benta långbordet i storstugan och "långbänk", från
färsta dörren till övre bordsändan och i vinkel fram-
för övre bordsändan. Vi skulle ju hålla skolan i storstugan

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

husen der var många andra rum som varit bra der
till, såsom sal, och flera, i koningshuset som var 62
alnar långt. Rundt långbordet sutto vi, men Moran
i huset hade en liten tös och ingen barnpiga. Därför
behagade hon ofta, när hon lagade mat i köket, att
hastigt komma in om boksdörren och sätta den lilla
tösen på själva bordet vid den överste bordsändan,
och der satt på bänken den systern som gick i skolan
och hon skulle så passa på lillan att inte hon föll av
bordet. Jag satt ej långt ifrån bordsändan, men ungen
skrek emellanåt och ett tu tre, begynte en stor ström
av urin, rinna ned fart ned om bokstapeln vid
midten på bordet. Lärarinnan skyndade att försöka
rädda böcker, skriv-material, och det mesta kastades

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

på bänken mot farstudörren, men några skrivböcker och testamenten nåddes av strömmen och måste tas ut i luften för torkning. Sen blev det förbjudet att sätta tösen på bordet. Nu (1940) är den tösen enda överlevande av hela det husets folk (Föräldrar, 4 syskon & farbror). Till fjäms Tåls i Plöninge, också en gammal eke korsvricka-gård, som har gamla konstiga traditioner, (Dessa jämte de övriga Wäsby-gårdarnas traditioner, möjligen kommer att omfattas i särskilt kapitel längre fram). Porten till fjäms Tåls, var bunden en stor svart hund, lurrig med intet vitt hårstrå och så rasande arg att intet kunde lidka honom. Hans järnlänk nådde så nära motsatta väggen i porten, att ^{vi} måste kassa oss upp till väggen ty "Kolle" stod på tvåben med vidöppet gap emot oss.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

och en av de vurne sönerna måste stå och hålla
och lugna hustrun var gång vi skulle komma eller
gå. Han blev inte bättre under de två veckorna skolan
var der. Det var i deras sal den första terminen avsluta-
des. Der var så lågt till loftet, att kyrkoherde Palm
troligen smuttede emot hjälparne. Men så var han
ju också en verklig gäffe, 13 quarter och med stövla-
klackarne ännu ett par tum. Han hade en hög vagn,
som han satte en lös medhård trappa vid sidan om
vagnen, då han steg av och på denna. Sedan presten
lyssnat på våra kunskaper (jag tror ej han frågade mye-
ket efter provskriften, han kände ju ingen av oss) så
gick han rundt bordet och pekade på huvudet på var och
en som skulle flyttas till "storskolan", och bland dem

var jag efter första terminen. Men mina Föräldrar tyckte att jag var så liten, att de beslöt att låta mig gå en termin till i småskolan. Emellertid blev jag av med flera kamrater som förut gått i flera terminer, och blevo utexaminerade samtidigt med mig. Här, till Jöns Tåls, gick deras yngste son Johannes, i skolan, men de hade två äldre söner. En hette, Olof, en snäll karl, som höll Rolfe i styr alltid, och en den äldste, Per, en stuggung man, som dagligen kom ut i skolsalen midt under lektionen och berättades med lärarinnan, så länge tills flickorna greto, och väl ej läshordet, men de andre bord och stolar fulleräktades i salen. En dag släppte han Rolfe lös på gården, så ingen av oss tordes gå ut när vi skulle gå hem. Olof tog och band hunden och hjälpte oss förbi. Johannes, som gick i skolan, suts vi om morgnane och sågs på i storstugan innan alla kommit, hur hans mor bredde smörgäsar.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

till Johannes, men var det ej nog tjockt med smör och ost på vetebrödet, så smet Johannes smörgäsen tvärs över gobet och in under soffan på det sandade gobete. Ja ja Johannes, sade hans mor och bredde en annan smörgås. Därefter knafsade hon fram den sandige smörgäsen och kastade i svina-balgan. Vi andre voro ej vana att få rearken fint vetebröd eller tjockt påbröd och förvånade oss. Johannes kastade alltid resten av sina vetebröds-smörgäsar på landvägen om eftermiddagarna när han gick hem från storskolan, också. (Han dog i största fattigdom 30 år gammal i Amerika). Lön ären förut nämnt, kunde de minste barnen på de ställen småskolan stannade, vara till rätt stora hinder, när de finge visstas i samma rum som skolan. Så var det ställe, som hette Dalins, ett litet hus i kyrkbyn.

ACC. N:R.

M 7067:22.

22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Der var en liten pojke som gick lös under lektionerna och hade en dag fått fatt i en mycket vass kniv. Med den gick pojken på en soffa bak ryggen på den som suto der och skar långa skär i ryggen på deras rockar och skinofel-
ar, utan att skolpojkarne gävo akt derpå förr än de reste på sig och skulle gå hem. Det stället der vi skulle pas-
sera genom så många skogar som nämnts, hette "Tornarna",
troligen av törne. Der var byggd en stor grästens-lagård,
och hundratals lass skjuten sten var framkörd till en
lika stor lagård som skulle byggas. Här lekte vi, som vanligt,
rytt och underligt är att inte vi slogo oss ihjäl mot de
store skarpkantige stenarne. Men så hade folket på stäl-
let (mannen hette Lars Larsson) tagit upp potatisen och lagt
over den i "stukor" till vinterförvaring, således var det i oktober

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

eller förra delen av november. Ingen bonde hade källare der de kunde förvara sina potatis, utan alla lade dem ned i stukor som kallades "pantoffel-bunkar". Man avplanade en plätt, så stor var bunke skulle vara, lade potatisen väl sorterad der på i pyramidsform, ett tjockt lager lång-halv (råghalv) och satte trä-trummor eller tegel-rör i bunken och täckte rätt tjockt med jord på, men rören skulle räcka ut om jordlagret. Man gjorde flera bunkar, ty om det blev starkt köld, så torades man inte för behov öppna, utan då toge man helt upp en av de mindre bunkarne, vars innehåll kunde stå isäckt i kök, stall, stugan, eller der det var frostfritt. I den tiden odlades ej mycket potatis. Så vet jag man talade om den som hade mest potatis i Väsby by var en

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

som hette Magnus Nilsson, han hade trettio tunnor po-
tatis. Nå ja, när vi nu lekte pjätt, som nämnts, så voro
vi strängeligen förbjudna att springa upp på dessa po-
tatis-bunkar, ty de voro vackert slätade och klappade
och finge ej tryckas ihop med fottramp. Men Lars
Larssons egen son Ludvig, tog sig likväl friheten att
springa upp på potatisbunkarna, ty der var han fredad
för pjätten, emedan ingen av oss andre vågade följa ho-
nom dit. Vi andre varnade honom, men det föraktade
han, men jag ^{såg} hur Lars Larsson kom på avstånd, böjde
sig och tog en tjock steg-spole och höll den bakom sig
och gick sakta fram, tills han fick fatt i Ludvig. In-
te ett ord sade han, men grep honom i nacken och slog
med den tjocke häppen, många slag, som kom Ludvig

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

att uppgå nödrop och hans far kastade honom upp i luften och lät honom handlöst falla på marken, tog honom igen och slog åter många slag och kastade honom åter upp i luften flera gånger efter varandra, oaktat blodet flöt från pojkens ansikte och händer. L:s hustru som hört nödropen, kom ut, vågade gå fram och resa upp Ludvig, som blivit liggande på vägen, och leda in, tvätta blodet av och bädda ner honom. Lärarinnan och vi andra alla blevo så förskräckta att vi trodde pojken blev dödad, och snart nog, innan vanligt, avslutade hon skolan den dagen. Men Ludvig måste ligga sjuk i flera dagar. Vi hade förut, och det hade ju Ludvig med, sett huru Lars Larsson hängde upp en stackars hund på väggen på lagären och piskade hunden, ty det skulle bli en jagthund. Hunden

ACC. N:R. M. 7067 : 26.

26.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skrek också, på det hördes kanske i hela byn, och hals-
bandet han hängde i, bestod av träkulor med sylvassa
spikar, pikar som trängde igenom huden. Denne arg
sinte mannen dog av lungrot ett par år senare och hann
aldrig bygga den andra lagären vartill han skaffat gran-
stenen. De småskolebarn, som ej blevo av prästen
anvisade till storskolan och således skulle fortsätta i
småskolan en termin till, de skulle gå i "lördags-
skola", d. v. s. endast varje lördag, till det ställe, lärarinnor
an upplyste oss om, för var gång, tills terminen börja-
des igen. Endast om mellansummet sommartiden
omellan terminerna, men ej vinter mellansummet gingo vi
i lördagsskola. Lätt för övrigt omtala allt vårt dagliga ena-
kanda liv i småskolan skulle vara för långvarigt.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Om något, för upplysning skulle senare komma ihåg
så får då sådant nämnas såsom höghonst från den
tiden jag gick i småskolan. När jag så efter de två
terminerna, för andra gång blev utexaminerad av prä-
sten, så året derpå 1868 kom jag att av min Fär i
sällskap föreställas för läroren i Väsky folkskola.
Der var så många barn som salen kunde rymma
nära nog och bland dem några kamrater från små-
skolan som komit dit före mig, då jag förste gång ut-
examinerades. Jag fick snart veta att vi voro i folk-
skolan under den terminen 80 stycken med pojkar
och flickor. Men det sådes att terminen förut skulle
det varit 114 stycken en kort tid, ty då hade några
näst flytta till Brandstorpis och Höganäs folkskolor.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

i Wäsby socken. Skolsalen var 18 alnar och 14 alnar,
något öfver 4 alnar hög, emellan bjälkarna. Fjörka
tegelmurar, som vanligen de nyaste koningshusen
i gårdarne då brukades. Land på golvet. Begynna
klockan åtta om morgnarna. Mörket ibland så vi
kunde knappt se att läsa, och om kväll klockan fyra
var det också nära mörket, så de som hade längst att
gå finge gå klockan tre, såsom Svenningstorp i Brunnby
socken, Landflyget och Höganäs. Vi hade åtta stycken
sex alna bänkar, vid var sida om midt-gången, en
plats för sex egentligen, ty tre midt-delade lådor
i vart bord, men i nödfall kunde sitta åtta av de
minste barnen vid vart bord. Lillbänkarne voro lösa
och kunde ställas efter behag på lagom avstånd till

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

de något sneda borden med tre a fyra hål vid främst kanten att ställa blickhuset i vid skrivning. En två alnar bred gång emellan goss och flickbänkarne också åtta stycken, men oftast voro de tre a fyra upptagne av pojkar. Senare sattes fyra bord med tillhörande bänkar runt gavlen och ena sidan. En stor "kassaskåp-kakelugn" vid var ände i skolsalen. Men när den ene snart på grund av obehörlig. Ett stort skåp (sockenbiblioteket) och en kateder på två höga trappsteg vid båda sidor. Katedern midt på långväggen framför klasserna. En stor "svarta tavla" med stycken krita till hands. Tre stora fönster på var sida och två på gavlen. Det var härligt med ljus från alla sidor i skolsalen d.v.s. de tre. När solen begynte

dala om eftermiddagen. Fyrtid spelade löv-
verkets skuggor från trädgårdens in på golvet. Pull-
gardiner fanns inte i flera år, men så var det nå-
gon lärd skolinspektör som inbillade folk att bar-
nen ögon bleve fördärvade av genljus, och då måste
först gardiner anskaffas och sedermera helst mura
igen fönstren, på ena sidan. Så sker ju nu, att bar-
nen ska sitta som i en källare. Men får jag fråga:
När barn är, eller vem som helst är, i fria luften,
då blir man ju ej fördärvad av genljus? Vi
voro barn från: Fjörred, Höganäs, Långaröd, Wäsby, Land-
flyg, Rönninge, Måarp, Gössearp, Lönskog, Svenning-
torp, Ornakärr, Hustofta, Bräcke, Tågalycke,
Pinapalycke, Pottenburg, Wäsby Hoogård, Wäsby gamla
by, byar. Alltså nå ingen förmådde över att det var
många skolbarn, då såsom endast Ornakärr, kom
derifrån alltid omkring tjugo, och likadant från Wäsby

ACC. N:R

M 7067 : 31.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör dessa uppräknade 17 byar, upprätthöll barnantalet i växande antal, oaktat ju några årligen slutade och skulle "läsa för prästen" (Confirmeras). Sedan skolläraren (som hette Sven Johan Löderwall) genast märkte att jag kunde läsa, räkna och räta tal, så bestämde han att jag skulle vara i sällskap med de största pojkarna och flytta fram i en av de främsta bänkarna. Denne läraren hade naturligen det sättet, att de allra minste och nykomlingar stackarna skulle sitta på de eftersta bänkarna nere emot dörren och de stora treåriga pojkarna i de bänkarna närmast katedern. Dessa bänkar kallades de överste och de längre bort för de nederste.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Han gjorde nog så, därför att de större pojkarne voro svårare att hålla styr på, än de små en-faldige. Men att han flyttade mig i deras läse och räkne-sällskap, väckte sådan harm hos de större, att de gaddade sig ihop emot mig på flera vis, i synnerhet om mina eg-ne Wälsky-kamrater, förstöra mitt bläck och skrivtyg, lägga öknamn och skriva det på plank och murade grindstolpar-ne vid prästgården, samt fick ej vara med och leka bland dem och till sist att jag skulle ha pisk vid alla tillfälle de kunde komma åt, så att skolläraren måste följa efter skaran om kvällarne tills jag var inkommen på vår egen gårds-väg, der jag endast hade min trog-ne vän och nabo "Enkens Pitter" (Jöns Petter Nilsson) i sällskap.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

~~Uppteckningen rör~~ Vi förblev och vänner för livet. Men snart efter en termins gång, komms de största att lämna skolan för Conferering, och jag väste till och efter ett par terminer kom jag att sitta överst, och den platsen behöll jag så länge jag gick i skolan. I den tiden skulle skolläraren ha Gjukundra riksdaler^{lön}, köfoder, fri bostad och eldebrand. Han hette Sven Johan Löderwall och var Smålänning och så duglig lärare torde inte nu kunna uppletas bland alla folkskollärare i Sveriges Rike. Han hade nog varit i Västerby i fem år och år innan jag kom i hans skola, ty jag mind det sades att han kommit dit som ungharl, men nu när jag kom i skolan var han gift och hade tre barn.

den minste en pojke omkring fyra år. Någon ko ha-
de han icke det jag minns. Han hade väl lemnat der-
vid, eller tagit pengar i stället. Men en lagår var der
inredd till kostall, tvättstuga, kök och bränslehus.
En otrevlig skolgård, för liten och med en vattengrop
längs vid sidan, som flödade över om vintern. Vi
brukade leka en lek som vi kallade "allt smurra om".
Det var, att alla höll i hände en rad och skulle alla
dra emot huvudet som var den förste de begynt att
gatta i och var således den ytterste på den ene änden.
När så han vred sig om drog så drogs de alla de
andre efter sig, varvid de ytterste på "stjerten" fingo
springa alldeles mera än de förmädde, och måste
till sist släppa taget i den näste och därefter näste
och näste släppa sitt tag, o. s. v. Heland fick den
som släppte, en sådan fart att han kastades ut
långt ifrån de andre och föll omkull. Därför hände

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör rätt ofta att någon av stjärten
 föll ut i vattnet, och der var vanligen alns djupet.
 Vid sådana tillfälle fingo de, som olyckats, till
 lätelse att genast bege sig hem. Men om det var fru-
 set och isen begynte "lära", då voro vi inte beroende
 av den tränga skolgården. För det första, vid fru-
 kost-rasten klockan 1/2 10 hade vi åter Johans göd-
 seln korra. Der var brunt vatten och ej farligt
 djupt, så der kunde först när isen var tunn,
 gåss på "svigt-is", och när den blev tjockare,
 slogs "kara". Men vid middag-rasten sprungo
 vi till Karl Lindaus damm omkr. 125 famnar från
 skolkaset. Men der var farligt djupt, så skolläraren

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

såg efter om isen höll, innan vi fingo gå dit. Der
överflödade en gammal vattne-damm, så der var
plats till oss alla. De som kunde gå på skridskor,
de gjorde det och lät de som sitt pjätt, men de flesta
slog "kana". Man tog försprång ett stycke från isen,
och spände benen ett stå styft, när man kommit
ut på isen, varvid man kunde, med god fart, stå
över hela dammen, men kom någon i vägen, så
var omöjligt att stanna. På övade vi oss att sätta
sig "huka-kana" under farten och åter resa sig, in-
nan man "ro" fram (rädde fram). Men underligt var
likväl, att inte någon sänkte sig, ty jag minns när

vi fingo råda oss själva i den tid vikarius höll skolan, att om våren isen var så skör, att den Ludvig Larsson, som förut nämnts, gick tvärs över Carl Lindaus damm på isen som bräcktes för foten vid varst fotsteg. Vi andre stod skräckslagna och uppmuntrade honom, "bara var qvick och gick fram, ty hade han vändt om sen han var kommen midt ut på dammen så hade han inte haft stöd i iskanten. Han kom över och vi lyckönskade honom, men han var, som vi kallade det, "vågelig". Det bevisas också deraf att en gång, då vi hade suttit och skrivit och en skollärare som hette Olsson och var vikarie den terminen, stod hos mig, lutad över bänken och såg på min skrift, kom denne Ludvig Larsson och hade handen full av torr sand, som han strukit ihop på golvet, (vi brukade ju stryka på golvet så sanden kom på det skrivna papperet och dermed

torkade bläcket. Men han hade samlat en hel hank-
full, som han kom och gick förbi och släppte all sanden
enligt i huvudet på skolläraren. Denne tittade åt si-
dan och såg vem det var. Jag blev också förvånad,
ty jag visste hur han slagit de andra för endast
obetydliga spektakel. "Du skall få smaka min
promenad-käpp," och dervid for han bort till Ludvigs
plats, högg Ludvig i nacken och tog sin promenad-käpp,
(han hade en annan gång förut slagit sönder rottingen)
och slog den spensliga pojken dussintals rapp, så
det var nog med onöda han kunde gå hem, men
han var ju allt för "vägelig". Vår rätte ordinarie
lärares Födervall satte ett arbets-schema, kallades
det, som visade vad vi skulle göra alla dagar,
viss timme för det ämnet och det ämnet, den dagen
och den dagen. På det viset kunde vi bereda oss
hemma, genom att studera det vi visste skulle i

N. 7067:39.

fråga honom. Vi visste vilken dag vi skulle skriva. Ja då skulle vi köpa papper och göra skrivbok om vi behövde, eller bläck, blyerts eller annat. Butik fanns omedelbart intill skolan. Handlanden kallades för "knallen", ty han hade fört ^{värt} gårdshandlande eller "knalle". Han hade allt, allt att sälja, påstod han, ända till "ett vångar led". På väggarna i skolsalen hängde stora kartor. En s. k. blindkarta över Sverige, Norge och Finland. På denna karta var ej uttecknade några namn. En annan stor karta över Sverige, Norge och Finland, med namn på alla städer och landskap. En blindkarta över Europa, och en över Asien. Vardagen överraskades vi med en ny karta vid varje termins början. En gång fick vi nästan alla väggar dessutom behängda med järg-planscher över alla däggdjur. När vi började skolan om morgonen kl. 8 så läste läraren först

morgonbön. Därefter skulle vi läsa ett kapitel i Nya testamentet och tillfrågas varsevis om vi kunde förstå meningen, Vem fick svara som bäst tyckte sig förstå eller och om någon fick en direkt fråga, derom. Var och en skulle medhava ett Nya-testamente i sin bänklåda. Därefter skulle lexor i Katekes, biblisk historia, uppläsas och givas ut eller densamma om igen, om en var det blott enstaka som inte kunde lexan, så kunde de dömas att sitta efter om kvällen. Detta drev då den efterblivne att läsa över i midtags-rasten, för att han eller hon icke skulle sitta efter när de andre gingo hem. De kunde då få hört upp läran när läraren kom in efter middagen. Till 10 var 15 minuters rast. Därefter antingen naturlära, svensk historia, räkning, geometri, till kl. 12. Då gick läraren upp på katedern och vi unisont skulle sjunga: Välsigna mig och skydda, gör hjärtat till din hydda, Låt ditt ord om mig spira, till dess jag här skall fara.

(perhaps continued.)

Forts.
M. 7106.